
УДК 811.161.2'367.4

Олександр Межов

м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ УСКЛАДНЕННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОСТОРОВИМИ ЗНАЧЕННЯМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті здійснено системне дослідження складних суб'єктно-локативних і об'єктно-локативних семантем сучасної української літературної мови у зв'язку з семантичними і валентними типами предикатів. Схарактеризовано їхні семантичні, морфологічні та формально-синтаксичні варіанти, лексичне наповнення в семантично неелементарних простих реченнях. Визначено специфіку ускладнення суб'єктної та об'єктної семантики просторовими значеннями.

Ключові слова: семантема, суб'єкт, об'єкт, локатив, предикат, неелементарне просте речення.

Будь-який семантичний компонент речення (семантема) може бути носієм далі нечленованого (елементарного) в межах синтаксичного рівня значення або носієм неелементарного (ускладненого) значення. З елементарних семантико-синтаксичних одиниць утворені неелементарні (складні). Особливості деривації дають підстави поділити їх на складні субстанційні, складні субстанційно-предикатні та складні предикатні. У простих семантично ускладнених реченнях функціонують предметні (субстанційні) компоненти з неелементарним значенням, які об'єднують здебільшого дві елементарні семантими. У творенні таких складних субстанційних семантем беруть участь усі іменникові компоненти: суб'єкти, об'єкти, адресати, інструменти й локативи. Унаслідок їхніх переміщень зі своїх первинних позицій в інші субстанційні на вищому рівні абстрагування виникають такі основні зна-

© О.Г. МЕЖОВ, 2013

чення: об'єктного суб'єкта, інструментального суб'єкта, локативного суб'єкта, локативного об'єкта, адресатного суб'єкта, які на нижчих рівнях можуть бути конкретизовані. Одне з двох значень ускладненого субстанційного компонента основне, інше — супровідне, що залежить від напрямку транспозиції. У сучасній українській граматиці процеси ускладнення семантем (синтаксем) досліджували І.Р. Вихованець [3], К.Г. Городенська [5], А.П. Загнітко [7], М.В. Мірченко [12], О.В. Кульбабська [11], М.П. Баган [2] та ін. Проте потребує докладнішого висвітлення механізм ускладнення предметних (насамперед суб'єктних і об'єктних) значень просторовою семантикою. Мета пропонованої статті — здійснити комплексний аналіз складних суб'єктно-локативних і об'єктно-локативних компонентів у структурі семантично ускладнених простих речень сучасної української літературної мови.

Переміщення локативної семантики в реченнєві позиції суб'єкта чи об'єкта зумовлює виникнення складних семантичних компонентів, а також ускладнення змістової організації простого речення. Така транспозиція в одних випадках супроводжується зміною відмінкової форми локатива, в інших — відмінкова форма (найчастіше місцевого відмінка) зберігається. Проаналізуємо докладніше ці перетворення.

У граматичній системі сучасної української літературної мови серед безприйменникових відмінків на вираженні просторових значень поряд з орудним спеціалізований ще знахідний відмінок. Орудний шляху руху віддаленіший від об'єктних відмінкових форм спрямуванням у прислівникову сферу. Проте обидві форми об'єднані ознакою послідовної динамічності й у зв'язку з цим — характерним для них сполученням з дієсловами руху. Знахідний просторово-об'єктний займає центральну придієслівну позицію, орудний — тільки периферійну. У першого виразніше виявлена семантична предметність, у другого ж — обставинність. Дослідники синтаксису слов'янських мов по-різному кваліфікують цей знахідний. Полярну позицію займають учені, які зараховують або не зараховують такий знахідний до складу форм об'єкта. Є.К. Тимченко визначає його як знахідний об'єкта [17: 14 – 16]. К.І. Ходова на матеріалі старослов'янської мови також обґрунтовує введення його до об'єктної парадигми [18: 52]. Д.С. Станишева вважає, що східнослов'янський знахідний при перехідних префіксованих дієсловах руху виражає об'єктно-локальні відношення [16: 32 – 34]. Знахідний локатива прилягає до об'єктних засобів, поєднуючись з дієсловами сильним підрядним зв'язком і повторюючи трансформаційні властивості знахідного власне-об'єктного, що дає підстави кваліфікувати його як об'єктно-просторовий засіб.

Відмінкова форма знахідного виражає функцію **об'єкта дії** — **шляху руху**, якщо вона позначає просторові поняття: *дорога, стежка, річка, двір, город, поле, ліс, гай, долина, яр, просіка* тощо. Іменники — просторові поняття — мають тут конкретно-предметне значення і вносять у висловлювання семантику об'єктності, напр.: *Переїхали убрід бистру*

гірську **річку** і знову ввійшли в шосе, як у тунель (О. Гончар); *Кілька жінок з повними відрами води в руках перейшли Дорошеві **дорогу*** (Гр. Тютюнник); *Не довго вже йому **стежку** топтати по білому світі* (В. Малик); *Перейшли **автостраду**, побрели маками, зупинились на схилі долини край шляху* (О. Гончар). Іменники з локативним значенням, потрапляючи у залежну від дієслова позицію, переймають на себе його дію, тобто стають її об'єктом. При цьому відбувається накладання двох сем — просторової, що впливає з дефініції слова, та об'єктної, яка зумовлена позицією залежного компонента.

Семантика об'єктності посилюється, якщо при дієсловах руху вжито назви країн, регіонів, планет, частин світу, населених пунктів тощо (*Земна куля, планета, Україна, Полтава, Крим, Європа*), яким сема локатива властива меншою мірою. Розширення набору слів із дещо іншим лексичним значенням поступово «розмиває» сему локатива і сприяє формуванню об'єктних відношень: *Пройдисвіт Брун **облазив** усю Європу* (А. Хижняк). Суттєву роль при цьому відіграють дієслова руху, утворені від твірних основ неперехідних дієслів за допомогою префіксів **пере-**, **об-**, іноді **ви-**, **с-**, **про-**. Префікси вносять у семантику дієслова значення завершеної рухомої дії, відтвореної у слововформі dokonanim видом. Часто знахідний виражений іменниками, які позначають лінійні просторові об'єкти при дієсловах з відтінком наскрізного руху: *Перейшли маленьку **річку** вброд* (О. Довженко); *Там був брід, — там **річку** і перебродили, і возами переїздили* (О. Вишня).

Знахідний локатива може охоплювати частину простору, весь простір або бути місцем дії навколо просторових об'єктів (*перейти пустиню, обійти увесь світ, обігнути земну кулю, обійти озера, облетіти планету*). Напр.: — *Де це я, думаю? Чи знову не в Чолбасах опинивсь, **земну кулю** з старою **обігнув!*** (О. Гончар); *Довго і марудно доводилося [Косінському] **об'їжджати** валки піших, широкі ряди кінноти* (Іван Ле); *Увесь базар, всю **торговицю** обходила Катерина* («Березіль»); *Він увесь **світ** виходив: був у Чорномор'ї, у Глухові, за Києвом був...* («Сучасність»); *Тимко із Марком **обникали** весь **хутір**, але квартири не знайшли* (Григорій Тютюнник); *Ой пішла Лисичка їстоньки шукати, **Ісходила** гори, **злазила** потоки, Не знайшла нічого — **злипаються** боки* (І. Франко); *Тихозоров з Черняєвою **продиралися** крізь хащі,.. **обминали** дикі **плантації** лісових кущів* (О. Донченко); *І знову їхали [Вітя і Марія] **праворуч, огинали** якесь **озеро**, заросле очеретамми та кугою* (Іван Ле); — *Можє, це ми **землю** вже **кругом** **обміряли** та й знов додому **повертаємось?*** (О. Гончар); *Волох спочатку хотів **облетіти** **грозу**, але **горизонт** зник уже* (В. Яворівський). Об'єктно-локативну функцію може виражати й факультативний компонент у знахідному відмінку з прийменниками **на**, **в** (**у**) при деяких предикатах конкретної фізичної дії, напр.: *Маруся-білоруся **Хліб** в **хустинку** **в'яже*** (А. Малишко).

Унаслідок переміщення орудного шляху руху в лівобічну валентну позицію речення утворюється складна **суб'єктно-локативна** семантика в називному відмінку, що виражає одночасно функції **діяча** і **шляху руху**, пор.:

Дорога вела від магістралі до рідного села (М. Зарудний) ← *Хлопець ішов дорогою від магістралі до рідного села; ...цею шлях дуже далеко завів би* (М. Коцюбинський) ← *Вони далеко б зайшли цим шляхом; Тропа праворуч повернула у гущину чагарника* (О. Гончар) ← *Бійці повернули тропою праворуч у гущавину чагарника; Східці вели мене на третій поверх готелю* ← *Я виходив східцями на третій поверх готелю* (Ю. Яновський); *Опів на восьму сходи завели хлопців на другий поверх в шумну кімнату* ← *Опів на восьму хлопці спустилися сходами на другий поверх і зайшли в шумну кімнату* (А. Головка); *Стежка одбігала вліво* (В. Козаченко) ← *Люди одбігали вліво по стежці*.

В односкладних конструкціях прийменниково-відмінкова форма може, крім семантики просторовості, передавати і значення суб'єкта, тобто носія стану певного середовища, напр.: *У дворі було пусто* (Григорій Тютюнник); *Темно стало в степу* (В. Барка); *В курені стало темно, як у могилі* (Ю. Мушкетик). До утворення складної семантики у формі місцевого відмінка із значенням носія стану — статичного локатива веде взаємодія семантики форми і семантики синтаксичної позиції. Спірним у граматиці є питання про те, яке з цих значень домінує, а яке слід вважати супровідним (додатковим). Аргументованішим, на нашу думку, є міркування, згідно з яким такі семантичні компоненти кваліфікують як суб'єктно-локативні з домінуванням суб'єктної семантики [15: 156; 6: 8; 9: 119]. В основу такого визначення покладено насамперед семантику синтаксичної позиції, оскільки необхідною умовою набуття будь-якою відмінковою формою з локативною функцією семантики носія стану є її переміщення в лівобічну валентну позицію речення, у якій відсутній власне суб'єкт (істота). У сучасній українській мові активно функціонують як прислівникові, так і дієслівні односкладні речення зі складним семантичним компонентом у функції суб'єкта — локатива.

Проаналізуємо спершу прислівникові речення. Предикативні прислівники мають лівобічну суб'єктну валентність, а в компаративі і суперлативі відкривають ще й правобічну об'єктну [10: 71–72, 103–104]. Вони не можуть поєднуватися з суб'єктами у формі називного відмінка. Найчастіше функцію носія стану виражає давальний відмінок, який сполучається з предикативними прислівниками, що позначають фізичний, емоційний, інтелектуальний стани істот. При предикатах, що виражають стан довкілля (**тепло, холодно, жарко, душно, морозно, спекотно, тихо, вітряно, сніжно, безлюдно, затишно, порожньо** та ін.), у лівобічній валентній позиції перебуває прийменниковий місцевий відмінок. Він перемістився з детермінантної (локативної) у прислівну лівобічну валентну позицію суб'єкта стану, заступивши давальний відмінок як основний засіб вираження цієї функції в односкладних реченнях із предикативними прислівниками, напр.: *У степу було вітряно*. За умови функціонування в позиції суб'єкта стану такі компоненти зберігають семантику локативності. Семантика в місцевому відмінку має складну субстанційну семантику носія стану — статичного локатива. Локативні відмінки у носія стану свідчать про семантико-синтаксичну

неелементарність речень із цими семантемами або, принаймні, про перехідні реченнєві конструкції між елементарними і неелементарними простими реченнями [3: 100]. Напр.: *І на подвір'ї тихо так. У хаті поночі* (А. Головка); *У соборі було порожньо* (С. Скляренко); *Сьогодні в містечку порожньо і дико* (М. Хвильовий); *В землянці ... стало тихо* (М. Стельмах); *У хаті гаряче* (В. Яворівський); *У залі було мертво* (Р. Іваничук); *В майстерні ... велелюдно* («Високий замок»); *У Миколаївському сумно...* («Дзвін»); *На леваді стало холодніше* (М. Вінграновський); *В лісі тихо* (М. Трублаїні).

Деякі конструкції з прийменниково-відмінковими формами трансформовані в речення з називним відмінком суб'єкта, пор.: *У казармі було порожньо* (З. Тулуб) → *Казарма порожня*; *В землянці було холодно* (З. Тулуб) → *Землянка холодна*; *В кімнаті було тепло* (П. Загребельний) → *Кімната тепла*. У двоскладному реченні функцію предиката стану виконує прикметник. Рідше трапляється валентний зв'язок місцевого з відпредикатними іменниками, напр.: *У хаті тиша* (В. Барка); *На дачах... спокій* (М. Трублаїні). Іноді у позиції суб'єкта стану перебувають морфологізовані прислівники, напр.: *Навкруги було порожньо* (М. Хвильовий); *Тут було ...темно* (В. Шевчук); *Навколо... холодно* (М. Трублаїні). Вони виступають у поданих реченнях еквівалентами місцевого і виражають таку ж складну семантику.

У дієслівних односкладних реченнях складна семантика в місцевому відмінку, лексичне наповнення якої становлять назви частин простору чи приміщень, вживається при дієсловах, що вказують на зміну стану просторових реалій за рівнем наповнення: **пустіти, порожніти, повнитися, просторішати, ширшати, тіснішати, роїтися, рябіти, кишити** тощо. Напр.: *Таким чином, у кімнаті порожніє і в ній залишаються Дмитрій та Аглая* (М. Хвильовий); *Порожніє в клубі...* (М. Стельмах); *...на майдані пустіє* (С. Васильченко); *В квартирі відразу повітлішало і просторішало* (Ю. Збанацький). Хоча зміна стану простору чи приміщень відбувається внаслідок діяльності людей, однак носієм процесу, який передають зазначені вище дієслова, є не істоти, а просторові реалії [2: 86]. Свідченням домінування значення носія процесу в місцевому відмінку є його регулярна співвіднесеність з називним суб'єкта процесу у двоскладних реченнях, пор.: *Що далі, то більше порожніє вагон* (М. Хвильовий) і *Що далі, то більше порожніє у вагоні*; *Поступово порожніли ці гнізда* (Ю. Яновський) і *Поступово порожніло в цих гніздах*; *...і земля почне просторішою бути* (П. Загребельний) і *На землі попросторішає*; *...темні хащі Скарбного кишили звіром...* (О. Гончар) і *У темних хащах Скарбного кишило звіром*; *Яблуневі віти аж кишили горобцями і Горобцями аж кишило в яблуневих вітах* (Гр. Тютюнник); *Двір заройся від мух* і *У дворі заройлося від мух* (К. Гордієнко).

У більшості таких безособових речень не використовують інші субстанційні компоненти чи обставинні детермінанти: компонент у функції носія процесу – **статичного локатива** надає їм синтаксичної за-

вершеності. Лише окремі дієслова, наприклад, **кишіти**, своєю семантикою зумовлюють валентну позицію засобу дії, за допомогою якого і відбувається зміна стану просторових реалій щодо наповнення. Таким специфічним засобом виступають назви людей, тварин, комах в орудному відмінку: *...на брудних станціях... аж кишіло блошицями* (О. Іваненко). При дієсловах **роїтися**, **рябіти** і под. засіб дії набуває форми родового прийменникового відмінка з відтінком каузальності, який займає детермінантну (валентно не зумовлену) позицію, про що свідчать наведені трансформації, пор.: *На майдані зарілося від людей* (Б. Лепкий) → *Майдан заріється від того, що на ньому було багато людей*; *У повітрі зарябіло від ластівок* (В. Гжицький) → *Повітря зарябіло від того, що в ньому було багато ластівок*.

Уживання дієслів емоційного процесу з локативним суб'єктом процесу в місцевому відмінку, — як слушно зауважує М.П. Баган, — ґрунтується на метафоричному уподібненні зміни станів просторових реалій до зміни станів істот [2: 87]. Метафорично вжиті дієслова емоційного процесу можуть валентно передбачати і називного носія процесу, що свідчить про співвіднесеність односкладних і двоскладних конструкцій, а також про домінування суб'єктної семантики в місцевому відмінку, напр.: *...у дворі посумнішало* (М. Стельмах) і *Двір посумнішав*; *Повеселішало відразу в будинку, засяяло, мов сонце вступило* (О. Донченко) і *Будинок повеселішав*; *І яюсь аж похмурнішало на фермі* (І. Цюпа) і *Ферма яюсь аж похмурнішала*. У таких реченнях нерідко вжито каузативний детермінант (або іншу предикативну частину), що визначає причину настрою і надає безособовій конструкції синтаксичної завершеності, а модальні частки **ніби**, **наче**, **немов**, **яюсь** тощо вказують на ймовірну реальність емоційного стану просторових об'єктів, напр.: *На подвір'ї школи наче повеселішало від грайливих хмаринок, засяяло посмішками сонечок, яких намалювали дітлахи в конкурсі малюнків «Моя планета Земля» на асфальті («Вісник»); На набережній ніби посумнішало через завершення курортного сезону («Україна молода»); Розстелила вишиване диво на столі — і в залі яюсь повеселішало, стало сонячно і тепло («Вітчизна»).*

Дієслова зміни стану просторових реалій за рівнем освітлення (**посвітлішати**, **потемніти**, **проясніти** тощо) утворюють безособові односкладні речення, у яких локативний носій процесу в місцевому відмінку, виражений здебільшого назвами приміщень (або інших просторових реалій), корелює з називним суб'єкта двоскладних речень, пор.: *В лісі немов посвітлішало* (П. Воронько) і *Ліс немов посвітлішав*; *У кімнаті наче потемнішало* (А. Дімаров) і *Кімната наче потемнішала*. Оскільки приміщення виступають пасивними носіями процесу і не можуть самостійно змінювати своє освітлення, у такі структури часто вводять каузативні детермінанти, що надають висловленню семантичної повноти, напр.: *Від вогню ...у хижі [Анта] посвітлішало* (С. Скляренко); *Сині волошки проти місяця ще більше синіли... Немов аж потемнішало в хаті од їх* (С. Васильченко); *Від цигаркового диму в кімнаті аж*

сивіло (І. Цюпа). Прислівники міри вказують на рівень освітленості чи затемненості просторової реалії, а модальні частки, виражаючи невпевненість, створюють відтінок неповноти вияву ознаки, напр.: *В хаті зовсім потемніло* (Ю. Смолич); *В небі з'явився повний місяць — і на пристані немов трохи посвітліло* («Березіль»); *У камері неначе проясніло* (І. Багрянний); *На сході потроху світлішало* (З. Тулуб).

Дієслова, що вказують на початок (*зазеленіти, зачорніти, зарожевіти, зажовтіти, забагрянити* і под.) або завершення (*позеленіти, почорніти, порожевіти, пожовтіти* тощо) зміни якісного стану просторових реалій за кольором, вживаються з назвами природних просторових об'єктів *ліс, поле, вигін, левада, луки* тощо, які змінюють своє забарвлення лише під впливом фізичних процесів, здійснюваних іншими, певним чином пов'язаними з ними реаліями: *На луках зазеленіло* (В. Земляк). Такі структури корелюють із двоскладними конструкціями, що містять носія процесу, репрезентованого називним відмінком, пор.: *Луки зазеленіли*. Локативний носій процесу функціонує і в безособових конструкціях із дієсловами, що вказують на зміну стану просторових реалій за температурними показниками, напр.: *В юрті... потеплішало* (З. Тулуб); *В хаті похолоднішало* (У. Самчук).

Замість місцевого відмінка при наведених вище процесуальних предикатах у лівобічній субстанційній позиції може вживатися прислівник із просторовою семантикою, який не трансформується в називний носія процесу двоскладних речень, проте також виражає складне значення локативного суб'єкта, напр.: *Навколо потемнішало* (Гр. Тютюнник); *Кругом спустило* (С. Васильченко). Введення темпорального або іншого детермінанта підсилює виражене дієсловами значення початку або завершення процесу: *Надворі враз посвітлішало* (Ю. Збанацький); *Вранці сніг війнув із поля, й забіліло навколо* (М. Стельмах); *Знову зачорніло, зазеленіло довкола...* (Л. Дмитерко).

Відмінність між співвідносними двоскладними та односкладними дієслівними реченнями з дієсловами зміни стану просторових реалій полягає в тому, що двоскладні конструкції великою мірою ґрунтуються на персоніфікації просторових реалій і сприймаються як образні утворення, тоді як односкладні дієслівні речення з локативним суб'єктом процесу вказують на те, що зміна стану просторових реалій не залежить безпосередньо від них, що вони виступають абсолютно пасивними носіями [2: 89]. Отже, пасивність в односкладних структурах увиразнюється, а характерна для двоскладного речення образність нейтралізується.

Нерідко при особових дієсловах у безособовому використанні, предикативних прислівниках, метафоричних сполуках, що передають стан людини, вживаються прийменниковий родовий, безприйменниковий давальний відмінки. Ці суб'єктні форми часто супроводжуються назвами частини суб'єкта у місцевому відмінку із прийменниками **в** (**у**), **на**. Назви частин тіла самостійного семантико-синтак-

сичного статусу не мають, вони можуть становити частину суб'єкта чи об'єкта [8: 310; 1: 49]. Компонент у місцевому відмінку пересувається з детермінантної (локативної) позиції у прислівну (суб'єктну) і в поєднанні із загальносуб'єктною частиною (у формі родового чи давального відмінка) виражає суб'єктне значення, доповнюючи його відтінком локативності: *Тенькнуло мені в голові* (Р. Федорів); *І чомусь защеміло чоловікові у грудях і очах* (М. Стельмах); *У мене в серці злиток горя й муки* (В. Симоненко); *У хлопця потемніло в очах* (М. Трублаїні). Предикат стану представлений найчастіше дієсловами прямого або переносного значень, що виражають відчуття людини (гудіти, шуміти, тріщати, щеміти, тьохкати, мерехтіти, пекти і под.), напр.: *У мене ще гуло в голові* (П. Загребельний); *Нестерові тьохнуло в грудях* (Р. Іванчук); *Йї в очах туманіло* (Б. Харчук). Вживання багатьох із наведених особових дієслів в переносному значенні для вираження стану людини пов'язано з їхнім переходом у граматичний клас безособових дієслів [13: 347]. У предикатній позиції також часто виступають: а) слова категорії стану (аналітичні дієслова стану), напр.: *Чудно було в Мальви на душі* (Р. Іванчук); *І як мені стало сонячно, празниково на серці...* (Б. Олійник); *В очах мені темно* (П. Загребельний); б) метафоричні сполучення слів: *Дорошевi в грудях заклекотіла злість* (Ю. Мушкетик); *В очах Задніпровського зійшлися страждання і гнів* (М. Стельмах); *В очах зачайлася туга-біда* (В. Гей); в) абстрактні іменники, напр.: *В очах радість* (М. Стельмах). Якщо основна форма суб'єкта лексично не виражена, то в її значенні виступають назви частин суб'єкта в місцевому відмінку: *В очах мерехтіло й райдужилось* (Б. Харчук); *В грудях спалахнула злість на Кошового* (Ю. Мушкетик); *У грудях було терпко, як у роті після дикої груші* (В. Яворівський); *В грудях солодко щемить* (П. Сингаївський); *Було у це хмарне надвечір'я на душі тривожно* (Р. Федорів); *В очах повні колодязі сивої гіркоти* (І. Драч); *На серці легко* (О. Підсуха). На думку М. Я. Плющ, «такі компоненти компенсують недостатність семантики носія стану, вказуючи на предмет, за яким ідентифікується суб'єкт» [14: 123]. Розглянуті конструкції виражають певний внутрішній локалізований стан суб'єкта. Вони найчастіше вживані в розмовному та художньому стилях сучасної української мови.

Отже, суб'єктна та об'єктна транспозиція локатива зумовлює виникнення складних субстанційних семантем відповідно суб'єктно-локативного і об'єктно-локативного різновидів, яким властива специфіка семантики, лексичного наповнення, сполучуваності, морфологічного вираження й формально-синтаксичної позиції в реченні. Якщо об'єктно-локативний компонент репрезентований у сучасній українській мові лише знахідним відмінком у центральній правобічній валентній позиції, то суб'єктно-локативний — називним або місцевим відмінками в центральній лівобічній валентній позиції. За називним і знахідним відмінками закріплено функції динамічної локативності (шляху руху), а за місцевим — статичної локативності (місця).

1. Арват Н.Н. Семантическая структура простого предложения в современном русском языке : [монография] / Н.Н. Арват. — К. : Высш. шк., 1984. — 159 с.
2. Баган М.П. Семантико-синтаксична структура безособових речень із суб'єктно-локативним компонентом / М.П. Баган // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія : філологія : [зб. наук. праць]. — Вінниця : ВДПУ, 2000. — Вип. 2. — С. 85–89.
3. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І.Р. Вихованець. — К. : Наук. думка, 1992. — 222 с.
4. Вихованець І.Р. Семантико-синтаксична структура речення : [монографія] / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський. — К. : Наук. думка, 1983. — 219 с.
5. Городенська К.Г. Деривація синтаксичних одиниць : [монографія] / К.Г. Городенська. — К. : Наук. думка, 1991. — 192 с.
6. Данильченко Н.И. Субъектно-пространственный компонент семантической структуры предложения : автореф. дисс. ...канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык» / Н.И. Данильченко. — Одесса, 1985. — 18 с.
7. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А.П. Загнітко. — Донецьк : Дон НУ, 2001. — 662 с.
8. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка : [монография] / Г.А. Золотова. — [2-е изд.]. — М. : УРСС, 2005. — 352 с.
9. Кацнельсон С.Д. О категории субъекта предложения / С.Д. Кацнельсон // Универсалии и типологические исследования : [сб. науч. тр.]. — М. : Наука, 1974. — С. 104–124.
10. Костусяк Н.М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників : [монографія] / Н.М. Костусяк. — Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. — 197 с.
11. Кульбабська О.В. Вторинна предикація у простому реченні : [монографія] / О.В. Кульбабська. — Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. — 672 с.
12. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М.В. Мірченко. — [2-ге вид., перероб.]. — Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. — 393 с.
13. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский. — [8-е изд., доп.]. — М. : Языки славянской культуры, 2001. — 510 с.
14. Плющ М.Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення : [навч. посіб.] / М.Я. Плющ. — К. : Вища шк., 1986. — 175 с.
15. Русская грамматика : в 2 т. / [под ред. Н.Ю. Шведовой]. — М. : Наука, 1980. — Т.2 : Синтаксис. — 709 с.
16. Станишева Д.С. Винительный падеж в восточнославянских языках : [монография] / Д.С. Станишева. — София : БАН, 1966. — 295 с.
17. Тимченко Є.К. Акузатив в українській мові: (3 укр. складні) / Є.К. Тимченко. — К. : Вид-во УАН, 1928. — 101 с.
18. Ходова К.И. Система падежей старославянского языка : [монография] / К.И. Ходова. — М. : Изд-во АН СССР, 1963. — 159 с.

Статтю отримано 04.06.2013 р.

Olexandr Mezhev
Lutsk

FEATURES OF COMPLICATION OF OBJECT COMPONENTS LOCATIVE MEANINGS IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

In the article system research of complex subject-locative and object-locative syntaxemes of modern literary Ukrainian Language in connection with the semantic and valency types of predicates is conducted. Their semantic, morphological and formal-syntactic variants, lexical filling in semantic unelementary simple sentences are described. The specific of complication of subject and object semantics by the locative meaning is definite.

Key words: syntaxema, subject, object, locative, predicate, nonelementary simple sentence.